

Kate Chopin'in *Uyanış* eserinde kadının temsiliyeti ve Türkçe çevirilerinin karşılaştırılması incelemesi

Ardeniz ÖZENÇ³

ATIF / CITATION: Özenç, A. (2025). Kate Chopin'in *Uyanış* eserinde kadının temsiliyeti ve Türkçe çevirilerinin karşılaştırmalı incelemesi. *İYYÜ MOZAİKA Dil, Edebiyat, Kültür ve Çeviri Dergisi*, 1(1), 23-35.

ÖZ

1800'lü yılların sonlarında Kate Chopin tarafından yazılan *Uyanış*, ele aldığı tartışmalı konular sebebiyle yayımlandığı dönemde oldukça eleştirilmiş bir romandır. Chopin'in diğer eserleriyle birlikte tarihin tozlu raflarına kaldırılan *Uyanış*, 1960'larda yeniden keşfedilmesiyle günümüzde yalnızca feminist edebiyatın değil tüm dünya edebiyatının klasik eserlerinden sayılmaktadır. İşlediği konuları çoğunlukla Louisiana Kreol kültüründen seçen Chopin genel olarak, kendi benliklerini bulmak ve bireyselliklerini vurgulamak için mücadele eden kadın karakterlere yazınında yer vermiştir. *Uyanış*'in başkahramanı Edna Pontellier tam da böyle bir karakterdir ve eserin adındaki uyanışı gerçek anlamıyla yaşayarak farkında olmadan kendi kimliğini keşfetme yoluna girer. Edna'nın yaşadığı psikolojik, bireysel ve cinsel uyanış, Chopin'in bu eserinin eleştiri almasının temel sebebidir. Edna her ne kadar bağımsızlığını bulmaya çalışsa da hem toplumun kendisinden beklediği 'kadınlık' görevleri hem de ailesi ve arkadaşlarının sert tepkileri sebebiyle toplumsal baskı ile kısıtlanmaktadır. 19. yüzyılda kadın hakları ile ilgili söylemler büyük bir değişime uğramıştır ancak toplumdaki egemen düşünce, kadının yerinin daima evi olduğu yönündedir. Bu araştırmanın amacı, *Uyanış* adlı eserde işlenen kadın söylemini çözümlemek ve hem kaynak metinde hem de Necla Aytür, Burcu Şahinli ve Suat Ertüzün tarafından gerçekleştirilen üç Türkçe çeviride bu söylemin dilsel özelliklerini incelemektir. Kaynak metnin incelenmesinde Norman Fairclough'un öne sürdüğü söylem çözümlemesi bileşenlerinden metinlerarasılık, önsayıltı ve olumsuzlama temel alınmış, çevirilerin çözümlenmesinde ise kaynak metin ile seçilen erek metinler arasındaki farklılıklar, Sündüz Öztürk Kasar tarafından geliştirilen Çeviride Anlam Evrilmesi Dizgeselliği üzerinden değerlendirilmiştir.

Anahtar sözcükler: Kate Chopin, metinlerarasılık, önsayıltı, olumsuzlama, çeviride anlam evrilmesi dizgeselliği

The representation of women in Kate Chopin's *The Awakening* and a comparative analysis of its Turkish translations

ABSTRACT

Written in the late 1800s by Kate Chopin, *The Awakening* was criticized after its publication due to the controversial subjects it addressed. Consigned to the dusty shelves of history alongside Kate Chopin's other works until its rediscovery in the 1960s, *The Awakening* is now considered a classic not only of feminist literature but of world literature. Chopin, who gathered most of her subjects from the Louisiana Creole culture, mainly depicted women characters who struggle to discover themselves and to assert their individuality as persons. The protagonist in *The Awakening*, Edna Pontellier, is such a woman who unknowingly goes on a quest to find her identity by living the very 'awakening' of the novel's title. This psychological, individual and sexual awakening Edna experiences is the main reason for the criticism of Chopin's particular work. Even though she searches for independence, Edna is constrained by society's expectations of traditional female roles and is faced with strong discouragement from her family and friends. The discourse around women's rights in the 19th century was undergoing a tremendous change; however, the dominant idea in society was that a woman's place always belonged within the domestic sphere of her marital home. This study aims to analyze the discourse around women's rights as treated in *The Awakening*, as well as in its three different Turkish translations, all titled "*Uyanış*", translated by Necla Aytür, by Burcu Şahinli and by Suat Ertüzün, respectively. The methodology for the analysis of the source text is based on components of discourse analysis suggested by Norman Fairclough, such as intertextuality, presupposition and negation. For the analysis of the translations, the differences between the source text and the selected target texts were evaluated through the Systematics of Designification in Translation framework, developed by Sündüz Öztürk Kasar.

Keywords: Kate Chopin, intertextuality, presupposition, negation, systematics of designification in translation

Araştırma Makalesi / Research Article

Sisteme yüklenme tarihi / Submitted on: 16.07.2025

Yayına kabul tarihi / Accepted for publication on: 25.12.2025

³ Öğr. Gör., Siirt Üniversitesi, Siirt - Türkiye

e-mail: ardeniz.ozenc@siirt.edu.tr

ORCID: 0000-0001-6019-3914

1. Giriş

19. yüzyılda yaşamış olan Amerikalı yazar Kate Chopin, günümüzde feminist yazının öncülerinden kabul edilmekte ve tek romanı olan *Uyanış*, dünya edebiyatında önemli bir yer tutmaktadır (Bloom, 2008, s. 7). Ancak roman ilk yayımlandığında okuyucu ve yorumculardan öyle olumsuz eleştiriler almıştır ki Chopin'in yazar olarak kariyeri sarsılmıştır. *Uyanış*, unutulmaya yüz tutmuşken tesadüfen yeniden keşfedilmiş ve 1960'lardaki feminist hareket ile popülerlik kazanmıştır (Anastasopoulou, 1991, s. 20). Chopin'in tüm yazdıkları çeşitli dillere çevrilmiş ve 1904'teki ölümünden yıllar sonra Chopin ün kazanmıştır. Chopin söz konusu romanında bir kadının, kendisini ev hayatına hapseden ataerkil normlara karşı verdiği mücadeleyi ele almaktadır. Ana karakter Edna Pontellier, toplumdaki yerini ve rolünü sorgulayıp mutsuz evliliğinden kurtulmak için cesur ama düşüncesizce bir adım atar. Fakat Edna hem ailesi hem de arkadaşları tarafından dışlanır. Edna'nın karşılaştığı sorunlar, kadınları eve hapsedip gelişmelerini engelleyen 19. yüzyıl Kreol toplumunun baskın söylemini yansıtmaktadır. Chopin'in romanda kullandığı dil, bu ataerkil söylemi göstermekte ve eserin Türkçe çevirilerinde benzer dilsel özellikler gözlemlenmektedir. Toplumun kadına ve onun ev ile aile hayatındaki rolüne bakışı, eserin tamamına hakimdir. Bu çalışmada ataerkil ideolojinin işleyişinin, *Uyanış*'ın dilsel özelliklerini ne denli etkilediği incelenmektedir. Araştırmada ilk olarak eser ve yazarı hakkında bilgi verilmekte, eserin kısa özeti ile karakterleri tanıtılmaktadır. Ayrıca eserdeki özel isimler ve eser başlığı yorumlanmaktadır. Kaynak metin, Norman Fairclough tarafından önerilen eleştirel okuma yöntemlerinden metinlerarasılık, önsayıltı ve olumsuzlama (2007, ss. 101-122) üzerinden okunmakta ve kaynak metinle çevirileri arasındaki karşılaştırmalı incelemelerde Sündüz Öztürk Kasar'ın geliştirdiği Çeviride Anlam Evrilmesi Dizgeselliği (2021, s. 28) temel alınmaktadır.

Uyanış, bireysel özgürlük arayışı ve toplumsal cinsiyet rollerinin sorgulanışıyla kadın kimliğinin inşasını ele alması bakımından edebiyat tarihinde önemli bir yere sahiptir. Romanda ana karakter Edna Pontellier'in yaşadığı dönüşüm, dönemin toplumsal normlarına karşı bir meydan okuma olarak okunabileceği gibi, kadın kimliğinin ataerkil söylem içerisinde nasıl konumlandırıldığını da gözler önüne serer. Bu bağlamda *Uyanış*, yalnızca bireysel bir hikâye sunmakla kalmaz, aynı zamanda kadınlık ve özgürlük üzerine evrensel tartışmalara katkı sağlayan bir metin niteliği taşır. *Uyanış*'ta toplumsal söylemlerin günlük hayata yansımaları, eserin işlediği bu evrensel ve zamansız konuların altını çizmektedir. Eserin farklı dönemlerde ve bağlamlarda Türkçeye çevrilmiş olması da Chopin'in kadın kimliğine dair kurduğu söylemin çeviri aracılığıyla nasıl yeniden üretildiğini ya da dönüştürüldüğünü inceleme fırsatı sunar.

Bu çalışmanın kuramsal dayanağını, Norman Fairclough'un eleştirel söylem çözümlemesi kapsamında öne sürdüğü yöntemler arasından seçilen metinlerarasılık, önsayıltı ve olumsuzlama (Fairclough, 2007, s. 120) oluşturmaktadır. Metinlerarasılık, bir metnin başka metinlerle ve söylemlerle nasıl ilişki kurduğunu inceleyerek, Chopin'in *Uyanış*'ta kullandığı imgelerin farklı kültürel ve edebi kaynaklardan nasıl beslendiğini ortaya koyar. Önsayıltı, dilde açıkça dile getirilmeyen ama sorgulanmadan yapılan kabullenişleri çözümlenerek, Kreol toplumunun kadına dair yerleşik rollerini ve ataerkil bakış açısını görünür kılar. Olumsuzlama ise söylem içinde reddedilen veya dışlanan anlamların izini sürerek, kadın kimliğinin hangi noktalarda sınırlandırıldığını gözler önüne serer. Çeviri boyutunda kullanılan, Sündüz Öztürk Kasar'ın geliştirdiği Çeviride Anlam Evrilmesi Dizgeselliği (Öztürk Kasar, 2021, s. 28) ise kaynak metin ile erek metinler arasındaki anlam farklılıklarını inceleyerek söylemin çeviride nasıl dönüştüğünü irdeleme olanağı sağlar. Böylece bu çalışmada, hem Chopin'in özgün metninde kadın kimliği ve ataerkil normların dilsel inşası hem de bu inşanın Türkçe çevirilerde ne ölçüde korunduğu veya yeniden üretildiği çok boyutlu biçimde değerlendirilecektir.

2. *Uyanış*'in ve Türkçe Çevirilerinin Çözümlemesi ve Karşılaştırılması

Çalışmanın bu kısmında *Uyanış* eseri ve Kate Chopin'in hayatı ile ilgili kısa bilgi verilecektir. Eserin yazıldığı baskın kültür, hikâyenin geçtiği yer ve dönem açısından önem teşkil ettiği için buna da değinilecektir. Ayrıca eserin olay örgüsü ve ana karakterleri kısaca anlatılacaktır. Norman Fairclough tarafından tanımlanan eleştirel söylem çözümlemesi bileşenlerinden metinlerarasılık, önsayıltı ve olumsuzlama (2007, s. 120), kaynak metnin incelenmesinde temel alınacaktır. Aytür, Şahinli ve Ertüzün'ün çevirilerinin kaynak metinle karşılaştırmalı olarak incelenmesinde; Öztürk Kasar'ın geliştirdiği Çeviride Anlam Evrilmesi Dizgiselliğinde tanımlanan anlamın aşırı yorumlanması, anlamın bulanıklaştırılması, anlamın eksik yorumlanması, anlamın kaydırılması, anlamın bozulması, anlamın çarpıtılması, anlamın saptırılması, anlamın parçalanması ve göstergenin yok edilmesi (2021, s. 28) öğeleri, evrilmeler temelinde ele alınacaktır.

2.1. Eser ve Yazarı ile İlgili Genel Bilgi

Kate Chopin, yaşadığı dönemde kadınların karşılaştığı farklı durumlar ile ilgili pek çok konuyu ele almıştır. Kreol kültürü, Chopin'in yazdıklarında önemli bir yer tutmaktadır ancak kendisi bu kültüre dışarıdan gelmiş, bu kültürün en belirgin yaşandığı yerlerden biri olan Louisiana'da uzun yıllar yaşamış ve burayı hikâyelerinin çoğunun geçtiği yer olarak belirlemiştir (Toth, 1999, ss. 68-70). Kreol kelimesi, Latin dillerinden gelir ve Louisiana'daki karmaşık kökenli toplulukların kültürünü tanımlamak için kullanılır. Louisiana, İspanyol ve Fransız sömürgecilerinin yerleşim yeri olmuş ve bu yerleşimciler, halihazırda bölgede yaşayan Amerikan yerlisi topluluklar ve 18. yüzyılda kıtanın değişik yerlerinden gelmiş Afrikalı köleler ile melez bir toplum haline gelmiştir (Eble, 2008, s. 52). Bu melez toplumun kültürü olan Kreol, zamanla kendisini oluşturan tüm ırk ve kültürlerin toplamından daha fazlası haline gelmiş ancak çoğunlukla Fransız kültürünün gelenek ve yargı değerlerinin etkisi altında kalmıştır (Eble, 2008, s. 54). Napolyon Kanunları, Louisiana'da 1804'te kabul edilmiştir ve kadınlara çok kısıtlı haklar tanınması ile bilinmektedir (Lobingier, 1921, s. 385). Napolyon Kanunlarına göre kadınlar, pek çok insan hakkından mahrum bırakılmış ve öncelikle babalarının, evlendikten sonra da eşlerinin şahsi malı olarak kabul edilmiştir (Culley, 2008, s. 67). Ancak Amerika'da 19. yüzyılda sosyal hayatla ilgili büyük değişimler yaşanmış ve kadının toplumdaki yeri, bu değişimlere ayak uydurmuştur (Cruea, 2005, s. 190). Eserin yazıldığı dönem olan 1890'larda kadının toplumdaki yeri hararetle tartışmalara konu olmuş ve kadınların sosyal hayattaki rolleri, yeni edindikleri özgürlükleri ile gelişmiştir. Chopin bu toplumsal hareketleri küçümsemesine rağmen, kadın özgürlüğünü bireysel düzeyde savunmuştur (Culley, 2008, s. 68). Chopin eşini erken yaşta kaybetmiş ve evli kadınların sahip olamadıkları özgürlükleri, dul bir kadın olarak yaşayabilmiştir (Bloom, 2008, s. 10). Örneğin Chopin, ailesine ait çiftlikleri ve dükkanları yönetmiş, pantolon giyip at sürebilmiştir ki tüm bunlar, Chopin'in yaşadığı dönemde kadınların yapması yasak olan şeylerdir (Toth, 1999, s. 32). Chopin, kadının değişen rolünü eserlerinde işlemiş ve toplumsal normların dışına çıkan kadın karakterler yaratmıştır. *Uyanış*'in baş kahramanı Edna Pontellier, bireysel hak ve özgürlüklerini arayan fakat bu yolda toplum tarafından yalnız bırakılan bir kadındır. Edna'nın uyanışı, çevresinden gördüğü sert tepkiler ile engellenir. Chopin bu bağlamda, kadınların özgürlük istemini Edna karakterinin yolculuğunda ustalıkla tasvir etmektedir.

2.2. Eserin Kısa Özeti

Bu eserde, kendisine toplum tarafından yapılan baskıları reddeden ve bireyselliğini arayan bir kadın olan Edna Pontellier'nin hikayesi anlatılmaktadır. Eser, Edna'nın eşi Léonce Pontellier'nin, Louisiana-Grand Isle'da bulunan bir tatil yerinde gazetesini okuyup purosunu tütürürken Edna'nın yüzmeden gelişi ile açılır. Edna, Robert Lebrun isimli genç bir adam ile samimi bir şekilde eşinin yanına gelir; ancak Bay Pontellier bu durumdan hiçbir rahatsızlık duymuyor gibi görünmektedir. Pontellier ailesi iki çocukları ve kendi çapında ihtişamlı

servetleri ile mükemmel bir Kreol çekirdek ailesi gibi durmaktadırlar. Ancak sonraları bu resmin yanıltıcı olduğu, çiftin pek çok konuda tartıştığı ortaya çıkar. Bu konulardan biri de çocukların bakımı ve büyütülmesidir. Bay Pontellier, eşinin annelik görevini yeterince yerini getirmediğini düşünmektedir ve eşine değerli bir şahsi eşyasına bakar gibi bakmaktadır. Hikâyenin başlarına Edna, evlilik hayatına şans eseri atıldığını fark eder ve kendini, henüz bir şeylerin başındaymış gibi hisseder. Edna, Robert için hisler beslediğini fark ettiğinde ve denizde tek başına yüzmeye gidip daha önceden hiçbir kadının açılmadığı kadar uzaklara açıldığında içindeki uyanış başlar. Tatilleri bittikten sonra Pontellier çifti, Louisiana'nın başkenti olan New Orleans'deki evlerine gider ve Robert Lebrun da tuhaf ve yabancı bir ülkede servet ve macera aramaya, Meksika'ya doğru yol alır. Eve döndüğünde Edna, hiçbir şeyin artık eskisi gibi olmadığını fark eder. Ev hayatından adım adım çekilerek sosyal hayata daha çok önem verir ve ev dışında çeşitli dostluklar kurar. Hobilerine vaktinin büyük bir kısmını ayırır ve hatta yaptığı resimleri satarak sanatçı olma yolunda ilerler. Edna, eşinin ve çocuklarının da evden gidip bir yakınlarında kalmasından istifade ederek küçücük bir 'güvercin yuvasında' yaşamaya başlar (Chopin, 2011, s. 142). Güvercin yuvası benzetmesi, Chopin'in, Edna'yı kafesten kaçıp özgürlüğe koşan bir kuş gibi betimlenmesindedir. Chopin, Edna'nın yaşadığı yeri güvercin yuvasına benzetir ki kadın ve kuş alegorisini eser boyunca sık sık kullanmaktadır. Edna, yeni başladığı özgür yaşamında yanlış yollara da girer ve Alceé Arobin isimli meşhur bir çapkın ile birlikte olur. Robert, veda etmek için geri döndüğünde Edna'nın mutluluk hayalleri suya düşer. Eşi ve çocukları ile eski hayatına asla geri dönemeyeceğini anlayan Edna, yüzmeyi öğrendiği denize kendini bırakıp yaşama veda eder.

2.3. Uyanış: Karakterler, Eser Başlığı ve Özel İsimlerin Çözümlemesi

Edna Pontellier, eserde 'uyanış' gerçekleşen karakterdir. Evliliğinde mutsuz olan Edna, toplumdaki yerini sorgular ve hayatından tatminsizlik duyduğunun farkına varır. Eşi ile aralarında 12 yaş fark vardır ve farkında olmadan evlilik gibi bir istemediği bir sorumluluğun altına girdiğini anlar. Evlilik ve çocuk sahibi olmak gibi eylemleri, kendi isteği ile değil toplumsal beklenti böyle olduğu için yaptığını algılar. Tüm bu yüklerden sıyrılıp kendi tutkularının peşinden gitmeye karar verir, profesyonel olarak resim yapmaya başlar ve eşinin evinden ayrılır. Edna bu uyanışı yaşadığında altına girdiği sorumlulukların, kendisi gibi her kadından beklenen toplumsal gereklilikler olduğunu anlamıştır. Edna'nın eşi Léonce Pontellier, ailesine karşı oldukça cömert bir babadır. Edna'yı sürekli olarak, kadınlık görevlerini yerine getirmediği için eleştirir ve Edna'ya, sahip olduğu diğer eşyalardan biriymiş gibi bakar. Edna, Léonce'nin de dahil olduğu Kreol kültürünü tam olarak anlayamaz ve bu sebeple kendisine dayatılan kurallara harfiyen uyamaz (Acar ve Özenç, 2021, s. 7). Edna, eşi ile anlayış olarak uyumsuzdur ve ne Edna ne de Léonce, içine girdikleri bu evlilik girdabından çıkabilirler. Evliliğinde duygusal olarak tatminsizlik yaşayan Edna, hissettiği bu eksikliğini Robert Lebrun adında genç bir adamda arar. Robert ile tanışmaları ise Robert'in annesi Madam Lebrun tarafından işletilen, Pontellier ailesinin Grand Isle'da yazı geçirdikleri otelde kalmaları ile olur. Yaşadığı yerde iş fırsatı bulamayan her genç adam gibi Robert, gözünü dışarıya çevirir ve Meksika'ya gitmeye karar verir fakat Edna'nın hayatından tamamen çıkıp gidemez. Robert her ne kadar Edna'dan uzak kalmaya çalışsa da ortak arkadaşları olan Matmazel Reisz'a sürekli Edna'dan bahsetmekte ve Edna da bir şekilde Robert'tan haberdar olmaktadır. Edna, Grand Isle'da tatilini bitirip eski hayatına döndüğünde artık yaşantısına kaldığı yerden devam edemeyeceğini anlar.

Edna'nın Robert ile başlayan uyanışı, kendini keşfetmesi için ilk adımdır ve Edna, New Orleans'deki eski hayatının ne kadar eksik olduğunu fark etmeye başlar. Buradaki en yakın arkadaşı olan Madam Adèle Ratignolle, Edna'ya bu dönüşün imkansızlığını sezdirir. Madam Ratignolle, mutlu bir evlilik süren bir kadındır; annelik ve eşlik görevlerini seve seve yerine getirmektedir. Bu sebeple Madam Ratignolle, Edna'nın tam tersi bir karaktere sahiptir. Edna, bireyselliğine önem veren ve bunu, hayatındaki tüm diğer kişi ve olguların önüne koyan birisidir

fakat Madam Ratignolle için ailesi en büyük önceliktir. Madam Ratignolle, Edna'nın Alcée Arobin ile ilişkisi olduğu dedikodusunu duyduğunda Edna'yı uyarır, ona eş ve anne olarak üstlenmesi gereken sorumlulukları hatırlatır. Alcée Arobin, kadınlara serbestçe yaklaşan çapkın bir genç adam olarak bilindiği için Madam Ratignolle, Edna'nın iyiliğini düşünerek onu uyarmaktadır. Fakat Edna'nın tutkusunun nesnesi Alcée Arobin değil Robert'dir. Alcée Arobin sadece Edna'nın yeni hayatında karşılaştığı, kendini anlamasını sağlayan kişilerden biridir. Edna için uyanış, Robert ile başlamıştır.

Başlıktaki "uyanış" ifadesi, elbette ki Edna Pontellier'nin, Robert Lebrun ile yaşadığı deneyim aracılığıyla kendi kimliğinin farkına varmasını ifade eder. Ancak Edna'nın içinde uyanmasına neden olan şey sadece bir erkeğe duyduğu tutku değildir. Edna, hayatında ilk kez, arzuları ve hedefleri olan bir birey olduğunu fark eder. Kendisini sadece bir mülk olarak gören bir adamla evli olmak, Edna için rahatsız edicidir; çünkü ne eşini gerçekten sevmekte ne de eşinin onu sevdiğini düşünmektedir. Ayrıca ailesi uğruna kendinden vazgeçmeye de istekli değildir. Edna, Madam Ratignolle ile konuşmasında şunları demiştir: "I would give up the unessential; I would give my money, I would give my life for my children; but I wouldn't give myself" (gereksiz olan şeylerden vazgeçerim; çocuklarım için paramdan, canımdan vazgeçerim; ama kendimden vazgeçmem) (Chopin, 2011, s. 52). Edna, bireyselliğini resim sanatına olan tutkusunu takip ederek de ortaya koyar; böylece hapsediği evinin dışında kalan hayata da katkıda bulunmuş olur. Kendisini yavaş yavaş bir rüyadan, uyanmaya başlayan biri gibi hisseder: "Edna began to feel like one who awakens gradually out of a dream, a delicious, grotesque, impossible dream, to feel again the realities pressing into her soul" (Edna, yavaş yavaş tatlı, tuhaf ve imkânsız bir rüyadan uyanan biri gibi hissetmeye başladı; ruhuna işleyen gerçeklikleri yeniden duyumsuyordu) (Chopin, 2011, s. 38). Bu nedenle Edna'nın yaşadığı uyanışın, doğasına kulak vererek kendi gerçek kimliğini keşfetme içgüdüsünden kaynaklandığı söylenebilir. Edna'nın yaşadığı New Orleans her ne kadar kapalı bir toplumsal yapıya sahip olsa da çağın getirdiği yeniliklerin gözlemlenebildiği, kadınların özgürlük arayışının toplumsal olarak izlenebilir olduğu bir yerdir (Thornton, 2008, s. 78). Chopin'in burayı mekân olarak seçmesi, yazdıklarını hem kendi tecrübesine dayandırması hem de Kreol kültürünün zenginliğini ve çeşitliliğini vermesi açısından önemlidir.

New Orleans, tarihsel olarak Fransız kültüründen büyük ölçüde etkilenmiş bir bölgedir (Howe, 1904, ss. 77-81). Chopin'in bu bölgeye gelişi ve Kreol kültürüne aşinalığı, tıpkı Edna gibi, evlilik yoluyla olmuştur. Annesi Fransız, babası ise İrlanda kökenli olan Chopin, küçük yaşta babasını kaybetmiştir (Toth, 1999, s. 3). Ailesindeki güçlü kadınlardan oldukça etkilenmiş ve karakterleri için genellikle Fransız isimleri seçmiştir. Bu karakterlerden bazılarını, büyükannesi Athénaïse gibi kadın aile üyelerinin adlarını kullanarak adlandırmıştır (Toth, 1999, s. 6). *Uyanış*'ın kadın kahramanı, tıpkı Chopin gibi, Fransız bir soyadına sahiptir. Diğer önemli karakterlerin isimleri de Fransızcadır: Ratignolle, Lebrun ve Arobin. Bu karakterler genellikle Fransızca ifadeler kullanır ve Fransızca halk şarkıları söylerler; bu da ana dillerinin Fransızca olduğunu düşündürmektedir. Bu durum, Louisiana'daki Fransız kültürünün kadınların toplumsal rollerine ilişkin anlayışı nasıl şekillendirdiğini de yansıtır. Fakat Edna, baskın ve kısıtlayıcı Fransız kültürüne karşı gelerek özgürlüğünü arar (Jasenas, 1976, s. 320). Edna'nın, Fransız etkisindeki Kreol toplumunda bireyselliği için verdiği savaş her ne kadar hüsrarla bitmiş olsa da bu uğurda yaşadıkları, Chopin tarafından akıcı ve etkileyici bir şekilde ele alınmıştır.

3. *Uyanış*'ta Eleştirel Söylem Çözümlemesi

Bu bölümde, Norman Fairclough'un eleştirel söylem çözümlemesi kapsamında geliştirdiği çok sayıda kavram arasından özellikle metinlerarasılık, önsayıltı ve olumsuzlama (2007, s. 120), kavramları seçilmiştir. Bu seçimin nedeni, söz konusu üç kavramın, *Uyanış*'ta anlamın nasıl üretildiğini, dönemin ataerkil ideolojileriyle nasıl çatıştığını ve toplumsal kabullerin nasıl yeniden üretildiğini göstermede belirleyici işlevler üstlenmesidir. Metinlerarasılık, Chopin'in

eseri ile çağdaş edebî ve kültürel metinler arasındaki ilişkiyi açığa çıkarırken; önsayıltı, Kreol toplumunda kadına dair beklentilerin söylem içine nasıl doğal ve sorgulanmaz biçimde yerleştiğini göstermektedir. Olumsuzlama ise, görünürde reddedilen ya da karşı çıkılan önermelerin, toplumsal söylemin içinde nasıl yeniden varlık kazandığını ortaya koymaktadır. Bu üç kavramın birlikte ele alınması, eserdeki toplumsal cinsiyet ideolojilerini çözümlenmeye ve Edna'nın bireysel uyanışının hangi dilsel ve söylemsel mekanizmalar üzerinden görünür hale geldiğini irdelemeye olanak tanımaktadır. Böylelikle Chopin'in yarattığı eser yalnızca bireysel bir hikâyeye değil, aynı zamanda dönemin tarihsel ve toplumsal bağlamını da yansıtan çok katmanlı bir söylem örüntüsü sunmaktadır.

4. Metinlerarasılık Bağlamında *Uyanış*

Chopin'in eseri, yazıldığı dönemde toplumun kadına bakışının, sosyal faktörlerle nasıl şekillendiğini göstermesi açısından önemlidir. Chopin, Edna'nın hikayesini anlatırken hem yaşadığı toplumdan etkilenmiş hem de bu toplumdan çıkan diğer yazar ve sanatçıların eserlerinden ilham almıştır. Norman Fairclough, metinlerarasılık kavramını tanımlarken, bir toplumda oluşturulan herhangi bir metnin, o toplumun ve tarihinin izlerini taşıdığını belirtir (2007, s. 103-106). Metinler, gündelik hayattaki anlam yaratımı sürecinin bir parçasıdır ancak tarihsel ve toplumsal olgular da metinlerin anlam kazanmasında etkilidir. Bu sebeple değişik söylemsel özellikleri ve arka planları olan metinler, anlam yaratmanın doğal sürecinde bir araya gelebilir. Chopin, kendisi ile aynı dönemde yaşamış olan Amerikalı şair Walt Whitman'dan etkilenmiş, eserinde 'oto-erotik' yani kişinin kendi vücuduyla ilgili yaptığı betimlemelere yer vermiştir (Bloom, 2008, s. 8). Edna hem ruhen hem de fiziksel olarak bir uyanış yaşamış, yaşadığı bu değişimi vücudunda da hissetmiştir. Chopin Edna'nın kendi bedenini tanımaya başlamasını, bu uyanışın bir parçası olarak ele almıştır: "She stretched her strong limbs that ached a little. She ran her fingers through her loosened hair for a while. She looked at her round arms as she held them straight up and rubbed them one after the other, observing closely, as if it were something she saw for the first time, the fine, firm quality and texture of her flesh." (Edna az da olsa ağrıyan, güçlü uzuvlarını esnetti. Bir süre parmaklarını, açtığı saçlarının arasında dolaştırdı. Yukarı kaldırdığı biçimli kollarına baktı, tek tek sıvazladı, teninin ince, sıkı dokusunu ilk kez görüyormuş gibi uzun uzun inceledi) (Chopin, 2011, s. 68). Alcée Arobin ile yaşadığı cinsel deneyim de bu fiziksel uyanışın sonucudur (Bloom, 2008, s. 9). Bloom, Whitman tarafından 1855'te yayınlanan *Leaves of Grass* isimli şiir kitabından Chopin'in de etkilenmiş olduğunu savunur (2008, s. 8). Whitman'ın "Out of the Cradle Endlessly Rocking (Sonsuza Kadar Sallanan Beşikten Çıkış)" adlı şiirinde, bir sahilin ortasında aniden uyanan bir çocuk imgesi vardır: "Over the sterile sands and the fields beyond, where the child/ leaving his bed wander'd alone, bareheaded, barefoot" (Verimsiz kumların ve tarlaların ötesinde/ ayağı ve başı çıplak, yatağından çıkan çocuk geziyor) (Whitman, 2017, s. 48). Bu imgelemi, Edna'nın, "denizin bedenini yumuşacık, çepeçevre saran dokunuşuyla" ("touch of the sea is sensuous, enfolding the body in its soft, close embrace") kendini suya bırakmasında da görebiliriz (Chopin, 2011, s. 195). Chopin'in bu imgeden esinlenerek deniz sahnesini kurguladığı söylenebilir. Edna'nın intiharı, yeniden doğuştur çünkü kendisini kısıtlayan ve ev hayatına mahkûm eden her şeyi geride bırakmıştır. Sahile gidip üstündeki tüm giysileri çıkardığında, özgürlüğüne kavuşur Edna: "She felt like some new-born creature, opening its eyes in a familiar world that it had never known" (Daha önce bilmediği, tanımadığı bir dünyaya gözlerini açan yeni doğmuş bir varlık gibi hissediyordu Edna) (Chopin, 2011: 194). Tıpkı sahilde 'tek başına, ayağı ve başı çıplak' dolaşan çocuk gibi Edna da üstündeki tüm giysilerden kurtulup denize girmiştir. Denizin vücuduna dokunuşu Edna'yı "sensual" yani "duyumsal" ya da "tensel" hissettirir, tenine hitap edicidir (Chopin, 2011, s. 120). Whitman, "Song of Myself" (Benliğimin Şarkısı) isimli şiirinde benzer imgeler uyandırır: "I breathe the fragrance myself and know it and like it, / The distillation would intoxicate me also, but I shall not let it" (Bu güzel kokuyu kendimden alıyorum ve tanıyorum, seviyorum/ Kokunun özü beni sarhoş eder ama buna izin vermeyeceğim) (Whitman, 2017, s. 67). Bloom, Chopin'in eseri ile Whitman'ın şiirleri

arasında düşünsel olarak bu tür bir yakınlık olduğunu dile getirmiştir (2008, s. 8). Ancak Edna'nın uyanışı sadece bedensel değildir, aynı zamanda ruhsaldır.

4.1. Önsayıltı ve Ataerkil Normların Yeniden Üretimi

Chopin'in *Uyanış*'ta kullandığı dil, 19. yüzyıl Kreol toplumunda baskın olan söylemleri netlikle yansıtmaz. Toplumdaki tüm bireylerin, kadınlar dahil, bir kadının sosyal ve kültürel rolü hakkında kabullenilmiş ve genel-geçer olarak gördüğü beklentileri vardır. Çalışmanın bu kısmında, eserin geçtiği zaman olan 19. yüzyılda ve Kreol Louisiana'da, kadınlardan beklenen görev ve özellikler ile ilgili söylemler ele alınacak, bu söylemlere dair önsayıltı örnekleri incelenecektir. Önsayıltı, bir dili konuşan kişinin söylediklerinin, bu kişi ile aynı dili konuşan diğer herkes tarafından eşit şekilde anlaşılacağı fikridir (Fairclough, 2007, s. 120). Fairclough, önsayıltıyı yalnızca dilsel bir yapı olarak görmez, bu kavramın toplumsal ve ideolojik bağlamını tartışır. Önsayıltı, bir dili konuşan ya da metni üretenler tarafından zaten doğru olarak kabul edilmiş olarak algılanan önerme demektir (Fairclough, 2007, s. 121). Önsayıltı, sadece dili konuşan ya da kullanana verilmiş bilgiden ibaret değildir, başka metinlerden ya da ortak toplumsal bilgilerin birikiminden dilde kullanılan söyleme sirayet eder. Chopin'in resmettiği Kreol toplumu zaten oldukça muhafazakârdır, kadını erkekten daha aşağı kabul etmiş ve bir kadının yegâne görevinin, ölene kadar eşine ve çocuklarına hizmet etmesi olduğunu varsayılmıştır (Culley, 2008, s. 68). Böyle bir toplumda, kadının varlığı ile ilgili önsayıltılar, haliyle kadının eş ve anne olarak görevlerini içermektedir. Kreol toplumuna göre bir kadın asla kendi hayatına sahip çıkamaz ve eşinin tahakkümü dışında hiçbir şey yapamaz. *Uyanış*'ta da Edna'nın eşi Bay Pontellier, Edna'nın kendisinin bir dediğini iki etmemesini beklemiş ve tam istediği gibi olmayınca da Edna'nın tuhaf olduğunu düşünmüştür. Bay Pontellier, Edna kendisi ile yeterince ilgilenmediğini düşündüğünde, Edna'yı suçlamıştır: "He thought it very discouraging that his wife, who was the sole object of his existence, evinced so little interest in things which concerned him" (Varlığının biricik sebebi olan karısının, kendisini ilgilendiren konulara böylesine az ilgi göstermesinin, konuşmalarına böylesine az kıymet vermesinin son derece cesaret kırıcı olduğunu düşündü Bay Pontellier) (Chopin, 2011, s. 7). Bay Pontellier, Edna'nın kendisine sonsuz ilgi göstermesi gerektiğini varsaymakta, çocuklarına da yeterince ilgi göstermediğini düşünmekte ve Edna'dan annelik görevlerini eksiksiz yerine getirmesini beklemektedir. Bay Pontellier, Edna'nın çocuklarıyla daima ilgilenmesi "gerektiğinin" ("needed") altını çizer (Chopin, 2011, s. 9). Buradaki "gerekmek" sözcüğü, Edna'nın görevlerini tam anlamıyla yerine getirmediğini ima etmektedir. Bay Pontellier bu sebeple çocukların sürekli hasta olduklarını düşünmekte, Edna'yı görevini yerine getirmemekle suçlamaktadır: "If it was not a mother's place to look after children, whose on earth was it?" (Çocukların bakımı annenin görevi değilse kimindi?) (Chopin, 2011, s. 8). Bay Pontellier tarafından dile getirilen ataerkil normlar, kadının toplumdaki yerini göstermekte ve kullanılan dille Chopin tarafından ustalıkla anlatılmaktadır.

Ataerkil söylem, Edna'nın diğer kadın karakterlerle ve özellikle de Adèle Ratignolle ile karşılaştırıldığında daha da net gözlemlenmektedir. Chopin, Edna'nın "anaç bir kadın olmadığını" ("not a mother-woman") vurgulamaktadır (Chopin, 2011, s. 12). Chopin anaç kadınları bu şekilde tanımlar: "women who idolized their children, worshipped their husbands, and esteemed it a holy privilege to efface themselves as individuals and grow wings as ministering angels" (çocuklarına aşık, kocalarını taparcasına seven, bireysel anlamda kendilerini yok etmeyi seven, kanatlanarak çocuklarına hizmet eden melekler) (Chopin, 2011, s. 13). Chopin'in burada kullandığı dini imge, bu tür kadınların, İsa'nın annesi Meryem'i anımsatmakta, kadınlardan beklentinin altını çizmektedir. Kreol toplumu, kadınların kendilerini, İsa'nın annesi Meryem gibi aileleri için feda etmesini beklemektedir. Bir kadının ailesi için kendisini feda etmesi, kutsal bir vazife olarak görülmekte, bu sebeple de kadınların bireysellik, istek ve arzularının peşinden gidemeyeceğine dair önsayıltıya neden olmaktadır. Kadınların anne ve eş olarak bu görevlerinin yalnızca erkeklerce değil, kadınlarca da içselleştirildiği

görülmektedir. Madam Ratignolle, güzelliği ve erdemleriyle, Meryem Ana'nın vücut bulmuş hali gibi durmakta ve Edna ile çarpıcı bir zıtlık oluşturmaktadır. Chopin, Adèle Ratignolle'den bahsederken 'Mrs.' değil, 'Madame' kelimesini kullanmaktadır ki bu şekilde Madam Ratignolle'ün Fransız kökeni, dolayısıyla da Napolyon Kanununun kadınlar ile ilgili olan maddelerine olan sıkı bağlılığının altını çizmektedir. Edna, Louisiana dışından geldiği için kendisine 'Mrs.' titri uygun bulunmuştur. Chopin, Edna'nın diğer kadın karakterlerden farkını, dili dikkatle kullanarak göstermektedir.

4.2. Olumsuzlama ve Ataerkil Söylem

Ataerkil söylem ve buna karşı gösterilen en büyük tepki olan kadın hakları ve bireysel özgürlük arayışları, eser boyunca gözlemlenmektedir. Chopin dili çok etkili kullanarak karakterler arasındaki fikir ayrılıklarını göz önüne sermektedir. Edna ve Madam Ratignolle gibi birbirine taban tabana zıt iki kadının konuşmasında bu farklılıklar daha da vurgulanmaktadır. Bu iki karakterin konuşmalarında, olumsuzlama örneklerine rastlanmaktadır. Olumsuzlama, bir cümlenin hem olumlu hem de olumsuz anlamlarıyla birlikte okunmasıyla ortaya çıkar; böylece görünüşte reddedilen varsayımlar aslında güçlenir ve ideolojik bir işlev kazanır (Fairclough, 2007, s. 122). Fairclough, olumsuzlama kavramıyla, metin içindeki anlam katmanlarının nasıl etkilendiğini ve bir metnin, diğer metinlerle aynı anda var oluşunun altını çizer. Olumsuz bir cümle, reddettiği önermenin aslında dolaylı olarak var olduğunu teyit etmiş olur. Edna'nın, Madam Ratignolle'ye yaptığı itiraf, Edna'nın karakterini ele verir niteliktedir: "Edna had once told Madame Ratignolle that she would never sacrifice herself for her children, or for any one" (Edna, bir keresinde Madame Ratignolle'ye çocukları için ya da herhangi biri için asla kendini feda etmeyeceğini söylemiştir) (Chopin, 2011, s. 58). Burada, bir kadının ailesi için kendinden vazgeçmesinin beklendiği anlamı çıkarılabilir ama Edna bunu yapmamayı tercih etmiştir. Mükemmel bir Kreol annesi olan Madam Ratignolle, Edna'yı anlayamaz hatta Edna'nın söylediklerinin ardından tartışmaya başlarlar: "Then had followed a rather heated argument; the two women did not appear to understand each other or to be talking the same language" (Ardından oldukça hararetli bir tartışma olmuştur; iki kadın birbirlerini anlıyor ya da aynı dili konuşuyor gibi görünmüyorlardır.) (Chopin, 2011, s. 77). Edna, bilmeden kendi sonunu da ele verir çünkü kendisinden vazgeçmemiştir. Madam Ratignolle ile hayata dair düşünceleri çok farklıdır: "a woman who would give her life for her children could do no more than that" (çocukları için hayatını feda edebilen bir kadın zaten bundan fazlasını yapamaz ki) (Chopin, 2011, s. 78). Buradaki "daha fazlasının yapılamaması", bir kadının kendini feda etmekten başka bir şey yapamayacağı anlamına gelir, ancak aynı zamanda kadından böyle bir şey yapmasının da istenebileceğini gösterir. Edna bunu bildiği için vakti geldiğinde bu söylediklerini yapması gerekeceğini de öngörmüştür.

5. *Uyanış*'in Türkçe Çevirilerindeki Anlam Evrilmeleri

Uyanış'i çözümlerken kullanılan dilsel stratejiler – metinlerarasılık, önsayıtlar ve olumsuzlamalar – dönemin ataerkil yapısını ve kadın kimliğinin toplum içinde nasıl konumlandığını açıkça göstermektedir. Bu noktada eserin söylem çözümlemesi, Chopin'in bireysel özgürlük, kadınlık ve toplumsal baskı arasındaki gerilimi nasıl inşa ettiğini ortaya koymuştur. Ancak eserin farklı dillere aktarımı sırasında bu söylemsel boyutların ne ölçüde korunabildiği ayrı bir tartışma alanıdır. Çünkü çeviri, yalnızca kelimelerin aktarımı değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel kodların yeniden üretildiği bir süreçtir. Eserin yazıldığı dönemin, hem kaynak metinde hem de farklı dillerdeki çevirilerde toplumun kadına bakışını yansıtmaları bakımından belirleyicidir. 19. yüzyıl sonlarında Louisiana'nın Kreol toplumunda kadınlardan beklenen rol, ev içi sorumluluklarıyla sınırlıdır. İdeal Kreol kadını, eşine bağlı, çocuklarına adanmış ve toplumsal geleneklere sıkı sıkıya uyum sağlayan bir figür olarak tanımlanır. Bu kültürel bağlamda bireysel arzularını, özgürlük isteğini ya da bağımsız kimliğini dile getiren bir kadının varlığı, toplumun değerleriyle çelişen bir durum yaratır. *Uyanış*, tam da bu çelişkinin ortasında konumlanmıştır. Edna, Kreol toplumunun kadınlara biçtiği itaatkâr annelik ve eşlik

rollerini sorgulayarak kendi benliğini keşfetmeye yönelir. Edna'nın yaşadığı bu dönüşüm, bir yönüyle bireysel uyanışın hikâyesi olsa da aslında kadının toplum, aile ve kültür üçgeninde sıkışmışlığını gözler önüne serer. Bu bağlamda Chopin'in romanı hem bireysel özgürlüğün hem de kadınlık kimliğinin toplumsal kodlarla nasıl belirlendiğini açığa çıkaran bir metin olarak önemlidir. Ancak romanın farklı dillere ve kültürlere aktarımı sırasında, bu sorgulayıcı ve dönüştürücü özün ne derece korunabildiği tartışmalıdır. Çeviri, yalnızca dilsel bir aktarım değil, aynı zamanda kültürel değerlerin ve ideolojik bakışların yeniden üretildiği bir süreçtir. Dolayısıyla *Uyanış*'in Türkçe çevirilerinde Kreol kültürünün kadına yönelik bakış açısının, Edna'nın bireysel özgürlük arayışıyla birleşerek oluşturduğu anlam evrenini nasıl yansıttığı önem taşımaktadır. Dolayısıyla *Uyanış*'in Türkçe çevirilerinde Chopin'in yarattığı söylem dünyasının nasıl dönüştüğü, hangi dilsel ve ideolojik evrilmelerle yeniden kurulduğu sorusu önem kazanmaktadır. Bu noktada Öztürk Kasar'ın geliştirdiği Çeviride Anlam Evrilmesi Dizgeselliği (2021, s. 28), söylem çözümlemesiyle ortaya çıkan bulguların çevirideki yansımalarını incelemek için işlevsel bir yöntem sunmaktadır.

Çalışmanın bu kısmında, *Uyanış*'in üç çevirisi, Öztürk Kasar tarafından geliştirilen Çeviride Anlam Evrilmesi Dizgeselliği doğrultusunda çözümlenecektir. Bu kuram, kaynak metnin erek dile aktarımı sırasında söz konusu olabilecek anlam evrilmelerini sistematik bir biçimde sınıflandırmayı amaçlar. Öztürk Kasar'ın modelinde çeviriler; anlamın aşırı yorumlanması, bulanıklaştırılması, eksik yorumlanması, kaydırılması, bozulması, çarpıtılması, saptırılması, parçalanması ve göstergenin yok edilmesi kavramları üzerinden incelenir (2021, s. 28). Böylece çevirmenin tercihleri ya da hedef kültürün dilsel ve düşünsel sınırları nedeniyle, kaynak metindeki göstergelerin erek metinde nasıl dönüştüğünü eleştirel bir şekilde ortaya koymak mümkün olur. Bu yönüyle Çeviride Anlam Evrilmesi Dizgeselliği (Öztürk Kasar, 2021, s. 28), çevirinin yalnızca teknik değil, aynı zamanda ideolojik ve kültürel boyutlarını da görünür kılar. Bu çalışmada; Necla Aytür tarafından 2014 yılında (Zeplin Roman), Burcu Şahinli tarafından 2019 yılında (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları) ve Suat Ertüzün tarafından 2020 yılında (Can Yayınları) yapılan çeviriler sırasıyla EM1, EM2 ve EM3 olarak anılacaktır. Her biri "*Uyanış*" adıyla yayımlanan bu çeviriler, söz konusu anlam evrilmeleri bakımından incelenecektir. Kaynak metin, Harper Collins tarafından 2011 yılında basılan *The Awakening* isimli roman olup KM olarak adlandırılacaktır. Seçilen erek metinlerde gözlemlenen anlam evrilmeleri üzerinden Chopin'in metnindeki kültürel ve toplumsal göndermelerin Türkçe çevirilerde nasıl farklılaştığını ve hangi potansiyel anlamlara yöneldiğini ortaya koymak mümkün olacaktır. Böylece Chopin'in metnindeki göndermelerin Türkçe çevirilerde nasıl dönüştüğünü, erek kültürde hangi anlam evrilmelerine ya da yeniden üretilere uğradığını ortaya koymak mümkün olacaktır.

5.1. Çeviride Yabancı Unsurlar ve Anlam Sorunsalı: Anlamın Bulanıklaştırılması

Chopin, kaynak metinde birçok Fransızca kelime kullanarak Kreol kültürü üzerindeki Fransız etkisinin altını çizmektedir. Chopin'in kendisi de Fransızcaya oldukça hakimdir ve eserlerde karakterlere Fransızca isimler vermektedir (Toth, 1999, s. 12). KM'nin söz konusu araştırmaya dahil olan Türkçe çevirilerinde de bu kelimeler çoğunlukla çevrilmemiş ve dipnotlar ile açıklamaları verilmiştir. Söz konusu Fransızca kelimelerin çevrilmeden geçilmesi, Chopin'in yazınına verdiği Kreol kültürü hissini de Türkçe çevirilere aktarılmasını sağlamaktadır. İngilizcedeki 'Mrs.' hitabet şekli, evli kadınlara seslenirken kullanılır. "Mrs. Pontellier", EM1'de "Bayan" şeklinde Türkçeleştirilerek tam karşılığı verilmiş (Chopin, 2014, s. 18), ancak EM2'de ve EM3'te "Mrs. Pontellier" olarak hiç değiştirilmeden çeviriye dahil edilmiştir (Chopin, 2019, s. 3 ve 2020, s. 13). EM2'deki EM3'teki aktarım, İngilizce bilmeyen okur açısından "anlamın bulanıklaştırılmasına" örnektir çünkü yabancı bir kelime, anlamına dair açıklama yapılmaksızın olduğu gibi çeviriye alınmıştır (Öztürk Kasar, 2021, s. 28). Eseri okuyan İngilizce bilmeyen kişiler, 'Mrs.' kelimesinin evli kadınlara hitap biçimi olduğunu ancak bağlamdan çıkarabilirler. Aynı anlam evrilmesi, EM2'de ve EM3'te, KM'deki "Mr." kelimesinin aktarımında da mevcuttur.

Söz konusu erek metinlerde bu kelime, Türkçedeki anlamı olan “Bay” şeklinde çevrilmemiş, olduğu gibi çeviriye dahil edilmiştir (Chopin, 2019, s. 3 ve 2020, s. 13). EM1’de aynı kelime “Bay” olarak aktarılmıştır (2014, s. 11). Ancak tüm erek metinlerde “Madame” kelimesi, Türkçedeki karşılığı olan “Madam” şeklinde çevrilmiştir (Chopin, 2014, s. 13, 2019, s. 4 ve 2020, s. 17). Bu tutum muhtemelen, evli yabancı kadınlara hitaben söz konusu Fransızca kökenli kelimenin kullanılmasından ileri gelmektedir. Benzer şekilde, KM’deki “Monsieur” ve “Mademoiselle” kelimeleri, tüm erek metinlerde sırasıyla “Mösyö” ve “Matmazel” olarak çevrilmiştir. Erek metinlerdeki bir diğer fark da çevirmenlerin yer isimlerinin aktarılmasındaki tutumlarıdır. Örneğin KM’de Léonce Pontellier, kumar oynamak için “Klein’s Hotel” isimli yere gider (Chopin, 2011, s. 7). Bu isim, EM1’de “Klein’in oteli”, EM2’de “Klein’s Otel” ve EM3’te “Klein Otel” olarak aktarılmıştır. Bu metinlerden yalnız EM1’de kelimelerin tam karşılığı verilmiş, diğer iki erek metinde anlam bulanıklaşması eğilimi gözlemlenmiştir.

5.2. Çeviride Bağlam Değişimi ve Anlamın Eksik Yorumlanması

Chopin’in eserinde, zengin beyaz ailelerin yanında hizmetli olarak çalışan ve Afrika kökenli olan insanlar yan karakterler olarak bulunmaktadır. Bu karakterler, hizmetçilik ve çocuk bakıcılığı gibi işlerde çalıştırılan kişilerdir; hikâyede işlevleri yoktur. Chopin, Amerika Birleşik Devletleri’nde köleliğin kaldırılmasından sonraki dönemde yaşamıştır ancak o dönemde de Afrika kökenli kişiler genellikle eğitimsizdirler ve profesyonellik gerektirmeyen işlerde çalıştırılmışlardır (Ammons, 2008, s. 65). Edna’nın çocuklarına bakan dadı da böyle bir Afrika kökenli kadındır ve kendisine “quadroon nurse” denmektedir (Chopin, 2011, s. 7). “Quadroon” kelimesi, “dörtte bir siyahi kökeni olan kimse” anlamına gelmektedir (“quadroon”, 2012). EM1’de Aytür bu kelimeyi, “melez” olarak çevirmiştir ki melez kelimesi “karışık ırktan gelen kimse” anlamındadır (Chopin, 1899/2014, s. 17). EM2’de bu kelime, “dörtte biri siyahi melez” olarak aktarılırken EM3’te “dörtte bir siyahi kanı taşıyan” şeklinde çevrilmiştir; her iki çeviri de asıl anlamına yakındır (Chopin, 1899/2019, s. 2 ve Chopin, 1899/2020, s. 10). EM1’de anlamın eksik yorumlanması vardır, EM2’de ve EM3’te aynı durum gözlemlenmemiştir.

Anlamı eksik yorumlanan bir diğer kelime hem İngilizcede hem de Fransızcada olan “camaraderie” kelimesidir. KM’de, Edna ve Robert için “a certain advanced stage of intimacy and camaraderie (samimiyetin ve yoldaşlığın ileri bir evresindeydiler)” denmektedir (Chopin, 2011, s. 14). Edna ve Robert, sadece ikisinin ilgilendiği konularda konuşup baş başa bir yerlere eğlenmeye gittikleri için kısa sürede çok samimi olmuşlardır. Söz konusu alıntının yapıldığı durumda ise birbirlerini dinlerken etrafındaki kişilere dikkat bile etmezler. Chopin’in burada kullandığı “camaraderie” kelimesi, insanların arasındaki dostluktan daha fazlası anlamına gelmektedir; bir takımında ya da iş yerinde, aynı amaç için birbirleriyle yakın olarak çalışan kişilerin arasında gelişen birliktelik duygusu manasına daha yakındır (“Camaraderie”, 2012). Burada Edna ve Robert, suç ortağı gibidirler ki 19. yüzyıl Kreol toplumu için onların yaptıkları gerçekten suçtur. Evli bir kadın olan Edna, başka bir adama âşık olmuştur ve yaşadığı toplum için bu, kabul edilemezdir. İlişkilerinin başlangıcındaki samimiyetleri, aynı şartlar altında yaşayan ya da çalışan insanların arasındaki bağlılık ilişkisine benzetilmiştir. EM1’de Aytür, “camaraderie” kelimesini “arkadaşlık” olarak çevirmiştir (Chopin, 2014: 29). EM2’de ve EM3’te, söz konusu kelime olduğu gibi aktarılmış ve dipnotta “arkadaşlık” olarak açıklanmıştır (Chopin, 2019, s. 15 ve Chopin, 2020, s. 22). Tüm erek metinlerdeki çeviriler, “camaraderie” kelimesinin içeriğini eksik yansıtmıştır; bu sebeple de Öztürk Kasar’ın “anlamın eksik yorumlanması” (2021, s. 28) olarak nitelediği anlam evrilmesi ortaya çıkmıştır (2021, s. 28).

5.3. Betimlemelerde Anlamın Bozulması

Edna’nın fiziksel olarak tasvirinde Chopin ayrıntılı bir anlatım sunmaktadır. Chopin, Edna’nın saç ve göz rengi, vücut yapısı ve fiziksel sağlamlığı ile ilgili ayrıntılara bolca yer vermektedir: Edna için “rather handsome than beautiful (feminen değil maskülen bir güzelliği var)” (Chopin, 2011, s. 8). EM1’de aynı tümce, “[Edna] güzel olmaktan çok yakışıklıydı” şeklinde çevirmiştir

(2014, s. 19). EM2'de ise "[Edna] güzelden çok etkileyici denebilecek bir kadındı" olarak geçmektedir (2019, s. 5). EM3'te "[Edna] bir kadın güzelliğinden çok maskülen bir güzelliğe sahipti" olarak aktarmaktadır (2020, s. 12). EM1'deki 'yakışıklı' kelimesi, İngilizcedeki "handsome" kelimesinin birebir anlamıdır fakat bu kelime Türkçede kadınlar için kullanılmaz. İngilizcede "handsome" kelimesi, bir kadın için kullanıldığında o kadının feminen değil maskülen bir güzelliği olduğu anlamına gelir. "Handsomeness" kelimesinin Türkçe karşılıklarından biri "yakışıklı" kelimesidir ancak burada kastedilen anlam o değildir. Bu sebeple EM1'de "anlamın bozulması" (Öztürk Kasar, 2021, s. 28) söz konusudur. EM2'deki "etkileyici" kelimesi, "handsome" kelimesinin Türkçe karşılığında yer almaz. Aynı şekilde EM2'de de anlamın bozulması vardır. EM3'teki "kadın güzelliğinden çok maskülen bir güzellik", Chopin'in söz konusu cümlesine en yakın anlamı taşıdığı için anlamın kaydırılması yoktur fakat burada bir açıklama yapıldığı için anlam bozulmuştur.

6. Edna'nın Uyanışı: Anlamın Aşırı Yorumlanması ve Göstergenin Yok Edilmesi

Edna'nın uyanışı hem fiziksel hem de ruhsal olmuştur. Chopin, Edna'nın Robert'a olan aşkını ve bunun farkına varmasını şöyle dile getirir: "The present alone was significant; was hers, to torture her as it was doing then with the biting conviction that she had lost that which she had held, that she had been denied that which her impassioned, newly awakened being demanded" (Sadece içinde bulunduğu an önemliydi; Edna'ya aitti, sahip olduğu şeyi kaybettiğini, yeni uyanan bu tutkulu benliğinin istediği şeyin kendisinden sakınıldığını anlamının verdiği yakıcı inançla Edna'ya işkence ediyordu) (Chopin, 2011, s. 50). Burada Edna, Robert'a âşık olduğunun acı bir şekilde farkına varır. Alıntılanan kısım, EM1'de şu şekilde çevrilmiştir: "Yalnızca bugünün anlamı vardı; bugün kendisindir, içindeki yeni uyanan tutku dolu varlığın acı veren istekleriyle şu anda yaptığı gibi ona işkence etmek için onundu" (2014, s. 85); EM2'de "Yalnızca bu anın bir anlamı vardı, yalnızca bu an onundu. Sahip olduğunu kaybettiği; tutku dolu yeni uyanan benliğinin arzuladığının elinden alındığı duygusuyla, yalnızca bu an işkence edebilirdi ona, o sırada etmekte olduğu gibi" (2019, s. 73); EM3'te "Önemli olan yalnızca şu andı; sahip olduğu tek şey, elindeki şeyi yitirdiğine ve yeni uyanan tutkulu benliğinin isteyip de yoksun kaldığına dair yakıcı bir inançla, eskiden olduğu gibi şimdi de ona işkence eden şu andı" (2020, s. 72). EM1'de, KM'deki bir tümcecik atlanmış ve bu da "göstergenin yok edilmesi" (Öztürk Kasar, 2021, s. 28) sonucunu getirmiştir. EM3'te, "sahip olduğu tek şey" kelime öbeği eklenmiştir ki bu KM'de yoktur, böylelikle de anlam bozulmuştur. EM2'de ise tam anlam verilmiştir.

7. Sonuç

Bu çalışmada Chopin'in *The Awakening* (2011) adlı eseri, Norman Fairclough'un eleştirel söylem çözümlemesi kapsamında tanımladığı metinlerarasılık, önsayıltı ve olumsuzlama kavramları (2007, ss. 101-122) üzerinden çözümlenmiş ve dilin, özellikle 19. yüzyılda kadın kimliğini nasıl şekillendirdiği ele alınmıştır. Ayrıca eserin Türkçe çevirilerinden üçü (Chopin, 2014, 2019, 2020), Sündüz Öztürk Kasar'ın geliştirdiği Çeviride Anlam Evrilmesi Dizgeselliği (2021, s. 28) üzerinden incelenmiştir. Chopin, Amerika'da iç savaştan sonraki çalkantılı dönemde ve daha da önemlisi, kadınların daha fazla kamusal alanda yer almaya başladıkları yıllarda eserlerini yazmıştır. Her ne kadar Chopin, kadın hakları hareketlerine katılmamış, hatta bu hareketleri küçümsemiş olsa da kadınların bireysel olarak özgürlüklerini savunmuştur. Chopin için kadın, kendini ifade etme özgürlüğüne sahip olması ve kendi hayatıyla ilgili kararlarda öncelikle söz sahibi olması gereken bir varlıktır ki eserlerini yazdığı dönemde bu fikirleri sıkça muhalefet görmüş ve yanlış anlaşılmıştır. Chopin'in eserinde kullandığı dil, ataerkil toplumsal yapının baskıcı özelliklerini yansıtmakta ve Türkçe çevirilerde de bu dil yapısı gözlemlenmektedir. Ancak Chopin'in yarattığı özgür düşünceli kadın karakterler, seslerini her durumda çıkarmakta ve baskılara karşı gelmektedirler. Günümüzde de benzer baskıcı toplumsal normlar geçerliliğini korumakta ve kadınların önünü tıkamaktadır. Chopin'in yazınında başa çıkmaya çalıştığı ataerkil dil, kadının toplumsal rolleri ve görevleri hakkında

önsayıltı ve olumsuzlama örnekleriyle görünür kılmaktadır. Ayrıca Chopin, kendisiyle aynı dönemde yaşamış olan diğer yazarlardan muhakkak etkilenmiştir ki eserlerinde metinlerarası bağıntıların örnekleri bulunmaktadır. Chopin'in eserlerinin Türkçe çevirileri, her ne kadar ülkemize uzak bir yeri ve zamanı anlatsa da Türk toplumunun pek çok kesiminde karşılığı olduğu için anlaşılır bir anlatım sunmaktadır.

Bir yüzyıldan daha uzun bir zaman önce yazılmış olmasına rağmen *Uyanış*, kadın haklarının en önemli adımlarının atıldığı bir döneme dair örnekler vermektedir ve bu sebeple de pek çok dile çevrilmiştir. Bir asırdan daha eski bir eser olmasına rağmen *Uyanış*, ülkemizde hala geniş okuyucu kitleleri ile buluşmakta olup farklı yıllarda, tekrar tekrar Türkçeye çevirmektedir. Bu çalışmada ele alınan tüm çeviriler, modern klasikler dizilerine dahil edilmiştir. Bu da söz konusu eserin zamansız niteliklerini ve azalmayan önemini göstermektedir. Bu araştırmada çevirilerin dilsel çözümlemesinin yapıldığı kısımda kaynak metin ve erek metinler arasındaki farklılıklara odaklanılmış, kaynak metindeki anlamın, çevirileri ile arasındaki benzerliklerin ve evrilmelerinin altı çizilmiştir. Öztürk Kasar'ın *Çeviride Anlam Evrilmesi Dizgeselliği* (2021, s. 28) bağlamında yapılan incelemede, Chopin'in söylemindeki özgürleştirici tonun çevirilerde yer yer farklı biçimlerde yeniden üretildiği görülmüştür. Bazı çeviriler kaynak metindeki direniş ve özgüven vurgusunu korurken, bazılarında ataerkil kodları yumuşatan ya da yeniden üreten evrilmeler tespit edilmiştir. Anlamın kimi zaman genişlediği, kimi zaman daraldığı ve neticede dönüştüğü çeviri sürecinde, çevirmenin tercihlerinin, Chopin'in kadın kimliğine dair söylemini çeşitli düzeylerde etkilediği anlaşılmaktadır. Bu da çeviride yalnızca dilsel aktarımın değil, aynı zamanda ideolojik konumlandırmanın belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu çalışma Chopin'in *Uyanış*'ta kullandığı söylem stratejilerinin, ataerkil toplum yapısını nasıl görünür kıldığını, aynı zamanda çeviri sürecinde bu stratejilerin hangi yönlerden korunduğunu ve hangi yönlerden dönüştüğünü göstermektedir. Elbette ki edebi metinler, tarihsel ve kültürel bağlamlarından özgür değildir, çeviri pratikleri aracılığıyla farklı toplumlarda yeniden üretilirler. Bu sebeple *Uyanış*, bir yandan Chopin'in döneminde kadınların bireysel özgürlük mücadelesine ışık tutarken, diğer yandan günümüz Türkçesinde ve toplumsal belleğinde hâlâ yankı bulan evrensel bir direniş ve özgürlük söylemi olarak önemini korumaktadır.

Kaynakça

- Acar, Y., & Özenç, A. (2021). The Representation of 'the New Woman' in Kate Chopin's *The Awakening* and in Halit Ziya Uşaklıgil's *Aşk-ı Memnu*. *Mediterranean Journal of Gender and Women's Studies*, IV(1), 1-14. <http://dergipark.gov.tr/ktc>
- Ammons, E. (2008). White liberation/black oppression in *The Awakening*. Bloom H. (ed.), *Bloom's Guides: The Awakening* (sf. 63-65). New York, ABD: Infobase Publishing.
- Anastasopoulou, M. (1991). Rites of passage in Kate Chopin's "*The Awakening*". *The Southern Literary Journal*, 23(2), 19-30.
- Bloom, H. (2008). Introduction. Bloom H. (ed.), *Bloom's Guides: The Awakening* (sf. 7-9). New York, ABD: Infobase Publishing.
- Camaraderie*. (2012). <https://www.dictionary.com/browse/camaraderie>
- Chopin, K. (2011). *The Awakening*. Londra, İngiltere: Harper Collins.
- Chopin, K. (2014). *Uyanış* (N. Aytür, Çev.). İstanbul, Türkiye: Zeplin Roman. (Orijinal eserin basıldığı yıl 1899).
- Chopin, K. (2019). *Uyanış* (B. Şahinli, Çev.). İstanbul, Türkiye: Türkiye İş Bankası Yayınları. (Orijinal eserin basıldığı yıl 1899).
- Chopin, K. (2020). *Uyanış* (S. Ertüzün, Çev.). İstanbul, Türkiye: Can Yayınları. (Orijinal eserin basıldığı yıl 1899).

- Cruea, S. M. (2005) Changing ideals of womanhood during the nineteenth-century woman movement. *General Studies Writing*, 9, 187-204.
- Culley, M. (2008). Margo Culley on the social/historical background of *The Awakening*. Bloom H. (ed.), *Bloom's Guides: The Awakening* (sf. 66-69). New York, ABD: Infobase Publishing.
- Eble, C. (2008). *Creole in Louisiana*. *South Atlantic Review*, 73(2), 39-53.
- Fairclough, N. (2007). *Discourse and social change*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Howe, W. W. (1904). Law in the Louisiana Purchase. *The Yale Law Journal*, 14(2), 77-81.
- Jasenas, E. (1976). The French influence in Kate Chopin's *The Awakening*. *Nineteenth-Century French Studies*, 4(3), 312-322. <https://www.jstor.org/stable/23536179>
- Lobingier, C. S. (1921). The Napoleon centenary and its legal significance. *American Bar Association Journal*, 7(8), 383-387. <http://www.jstor.org/stable/25710623>
- Öztürk Kasar, S. (2021). Çevirmek, Anlamı Eğip Bükme Sanatı mıdır? Tuna, D. ve Kuleli, M (eds), *Söylem, Anlam ve Çeviri Üzerine Disiplinlerarası Tartışmalar* (sf. 19-44). İstanbul, Türkiye: Anı Yayıncılık.
- Quadroon. (2012). <https://www.dictionary.com/browse/quadroon>
- Toth, E. (1999). *Unveiling Kate Chopin*. Jackson, ABD: University Press of Mississippi.
- Whitman, W. (2017). *Leaves of Grass*. (M. Cowley, Ed.). Londra, İngiltere: Penguin Publishing.